

Turinys

Pratarmė	7
Įvadas. Sovietinė būsto statyba globaliame XX a. modernizacijos ir urbanizacijos kontekste	9
Marija Dnėmaitė	
Prologas. Gyvenamosios architektūros politika ir sprendimai pirmosios sovietų okupacijos laikotarpiu (1940–1941)	19
Marija Dnėmaitė	
Privačių namų nacionalizavimas ir būsto tankinimo politika	19
Nauja statyba: darbininkų butų blokai ir darbininkų kolonijos	20
1 skyrius. Gyvenamosios architektūros politika, technologija ir naudotojai sovietų Lietuvoje	33
Marija Dnėmaitė	
1.1. Stalininė architektūros doktrina ir gyvenamoji statyba pokariu (1945–1955)	33
1.2. Chruščiovinė reforma ir gyvenamosios statybos industrializacija (1956–1970)	39
1.2.1. Industrializacija, urbanizacija ir regioninis planavimas	39
1.2.2. Nuo kvadratinio metro vienam žmogui iki buto vienai šeimai	42
1.3. Brežnevinė stagnacija, visuomenės susisluoksniavimas ir maištas prieš monotoniją (1971–1985)	49
1.4. Gorbačiovo perestroika ir postmodernistinis gaivalas (1985–1990)	51
2 skyrius. Daugiabutis gyvenamasis namas	55
Marija Dnėmaitė	
2.1. Ikiindustrinis pokaris: Daugiabučių namų tipizacija (1945–1955)	55
2.2. Pigiau, daugiau, greičiau: Masinės statybos industrializacija (1956–1990)	68
2.2.1. Stambiaplokščio daugiabučio pradžia. Pirmos kartos serijos (1956–1962)	70
2.2.2. Eksperimentinis projektavimas ir antros kartos serijos (1963–1970)	74
2.2.3. Trečia karta – architektūros įvairovės paieškos (1971–1990)	86
2.3. Netipiniai daugiabučiai – nomenklatūrinis ir žinybinis būstas	120
2.3.1. Partinio elito pagerinto planavimo būstas	120
2.3.2. Kūrybinio elito pagerinto planavimo būstas	124
2.4. Namų statybos kooperatyvai	129

3 skyrius. Mikrorajonas	137
3.1. Mikrorajonas – nauja urbanistinė doktrina	137
Marija Dnėmaitė	
3.1.1. Sovietinis mikrorajonas ir pakopinė kultūrinio-buitinio aptarnavimo sistema	138
3.1.2. Nuo uždaro kvartalo iki atviro mikrorajono	140
3.1.3. Žirmūnai D-18 – pirmasis apdovanotas masinės gyvenamosios architektūros mikrorajonas	144
3.1.4. Lazdynai – masinės gyvenamosios architektūros etalonas	146
3.1.5. Gyvenamųjų rajonų kritika ir savitumų paieškos vėlyvajame sovietmetyje	154
3.1.6. Lietuvos eksportas: Ekstrateritoriniai objektai	166
3.2. Kasdienybė mikrorajone: naujakuriai prisijaukina socialistinį modernizmą	171
Viltė Janušauskaitė	
3.2.1. Gauti butą	172
3.2.2. Kraustymasis	173
3.2.3. Brokas	175
3.2.4. Kaimynai	177
3.2.5. Kasdienybė	148
3.2.6. Palyginimai ir vertinimai	179
3.2.7. Laiko distancija	181
4 skyrius. Individualus miesto namas	185
4.1. Individualių namų statyba Lietuvos miestuose (1945–1990)	185
Marija Dnėmaitė, Nojus Kiznis	
4.1.1. Ikiindustrinis laikotarpis (1945–1962)	186
4.1.2. Individualios statybos ribojimai (1962–1987)	191
4.1.3. Kolūkinis barokas ir kriminalinis romantizmas:	195
Individualių namų statybos miestuose rehabilitacija (1987–1990)	
4.2. Individualus namas mieste kaip privilegija	199
Nojus Kiznis	
5 skyrius. Kaimo urbanizacija, kolūkinės gyvenvietės ir kolūkiečių namai	213
Marija Dnėmaitė	
5.1. Pirmas kolektyvizacijos etapas (1947–1959)	215
5.2. Agromiestas kaip kolūkinės gyvenvietės etalonas (1960–1971)	219
5.3. Alytnamis – industriniu būdu pagaminto namo pavyzdys	226
5.4. Lietuviško socialistinio kaimo savitumo paieškos (1971–1990)	233

6 skyrius. Kolektyvinių sodų nameliai – privačios statybos galimybė	241
Matas Šiupšinskas	
6.1. Kolektyvinės sodininkystės kūrimosi pradžia	241
6.2. Ankstyvieji sodo nameliai – tvarkos siekis	244
6.3. Įvairovės paieškos	246
6.4. Antrasis būstas	250
6.5. Pažeidimai ir piktnaudžiavimas	253
6.6. Tapatybės konstravimas	256
7 skyrius. Senamiesčių rekonstrukcija, modernizavimas ir pritaikymas būstui	261
Viltė Janušauskaitė	
7.1. Pirmieji pokario dešimtmečiai: griauti, negalima pasigailėti	261
7.2. Kompleksinė kvartalų rekonstrukcija	267
7.3. Būsto tipologija	268
7.3.1. Kapitalinis remontas	268
7.3.2. Tipiniai gyvenamieji pastatai	270
7.3.3. Nauji individualiai suprojektuoti namai	271
7.4. Senamiesčių modernizavimo vertinimai ir tęsinys	274
8 skyrius. (Ne)pripažintas paveldas? Sovietmečio gyvenamosios architektūros vertinimas ir apsauga kultūros paveldo kontekste	277
Viltė Janušauskaitė	
8.1. Sovietinio laikotarpio architektūros vertinimas ir įpaveldinimas Lietuvos SSR	277
8.2. „Nebus tarybinės architektūros, nebus ir sąrašo“: įpaveldinimo procesai	279
8.3. Deklaruotas, bet nesaugomas	280
8.4. (Kultūros paveldo) vertybių perkainojimas po Nepriklausomybės atkūrimo	281
8.5. Šiuolaikinė apsaugos praktika	284
Epilogas	289
Išnašos	292
Šaltiniai	310
Bibliografija	318
Asmenvardžių rodyklė	322